

Liisa Laine

VALOKUVAT PÄIVÄKODIN LASTEN ARJESSA

Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia

Opinnäytetyö
Sosionomi

2018

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Liisa Laine	Sosionomi (AMK)	Lokakuu 2018
Opinnäytetyön nimi		
Valokuvat päiväkodin lasten arjessa Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia		37 sivua 5 liitesivua
Toimeksiantaja		
Ohjaaja Seija Nissinen		
Tiivistelmä		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia valokuvien käytöstä päiväkodin ryhmissä. Tavoitteena oli saada tietoa päiväkodin omista leikkivälineistä otettujen valokuvien merkityksestä lasten osallisuuden tukemisessa leikin valintatilanteessa, leikin kehittämisessä sekä ympäristön strukturoinnin kannalta.</p> <p>Tutkimuksen aineisto kerättiin laadullisena tutkimuksena teemahaastattelua hyödyntäen. Aineiston keruuta varten haastateltiin päiväkodin kahdeksaa eri työntekijää. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin analysointia varten, mikä toteutettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen. Aineistoa kertyi haastatteluista varsin kattavasti ja niistä saatiin koottua paljon tietoa.</p> <p>Haastatteluissa kävi ilmi, että kuvallisen materiaalin käyttö oli ollut päiväkodissa arkipäivää jo vuosien ajan. Osalla ryhmistä kuvia oli ollut käytössä enemmän ja osassa vähemmän. Erilaisia kuvia oli käytetty aamupiirissä, päiväjärjestys- ja leikkikuvina osalla lapsista oli myös ollut käytössään henkilökohtaiset kuvat. Ryhmissä oli hyödynnetty erilaisia kuvia eri lähteistä muun muassa lehdistä leikattuja kuvia sekä tulostettuja kuvia. Päiväkodin ryhmien leikkivälineistä otetut valokuvat oli otettu käyttöön noin puoli vuotta ennen haastatteluiden tekemistä. Valokuvia oli sijoitettu päiväkodin ryhmien tiloihin, osoittamaan leikkivälineitä sekä leikkiympäristöjä.</p> <p>Tutkimustuloksista ilmeni, että aikuisten kokemuksen mukaan valokuva oli ollut käytössä selkeämpi, kuin muu samaa esittävä kuva. Valokuvista oli ollut hyötyä leikkivälineiden hahmottamisessa ja ne olivat auttaneet leikin ja leikkialueen valinnassa. Valokuvien avulla oli voitu myös muistuttaa lasta valitsemastaan leikistä, joka taas tuki leikin jatkumista pitkäkestoisemmaksi. Useassa ryhmässä oli käytössä leikin valintataulu, leikkivalinnan lisäksi lapsen kanssa voitiin yhdessä katsoa, mihin leikki kuuluu, joka taas auttoi lasta paremmin hahmottamaan leikkiympäristöään. Pienten lasten ryhmässä leikin valintataulu oli koettu todella toimivaksi, koska sanoja ei vielä ole välttämättä käytössä. Osallisuuden osalta valokuvilla oli myös ollut merkitystä, kokemuksen mukaan lasten osallisuuden koettiin lisääntyvän valokuvien käytön myötä.</p>		
Asiasanat		
Leikki, osallisuus, oppimisympäristöt, varhaiskasvatus, valokuvat, aikuiset		

Author (authors)	Degree	Time
Liisa Laine	Bachelor of Social Services	October 2018
Thesis title Photographs in nursery children's daily lives Experiences from the teaching staff		37 pages 5 pages of appendices
Commissioned by		
Supervisor Seija Nissinen		
<p>Abstract</p> <p>The objective of this thesis was to study the teaching staff's experiences about using photographs in a day nursery groups. The goal was to gather information about the significance of photographs taken from the day nursery's own toys, particularly in supporting children's participation to the play choice situation, in developing the play and from structuring the surroundings point of view.</p> <p>The material was collected as a qualitative study utilising theme interviews. Eight people of the nursery early childhood education staff were interviewed and the transcribed recordings were then analysed by using a material based content analysis.</p> <p>The interviews revealed that the use of figurative materials had already been a part of the daily life of the nursery for years. Some of the groups had had more pictures in use, some less. Different pictures from various sources i.e. from magazines or print-outs had been used in the morning circle, as daily calendar illustrations and play pictures. Some of the children had also been using their own pictures. Photographs of the nursery's own toys were brought in to use about six months prior to the interviews. Photos were placed in the group spaces of the nursery, pointing to toys and the play environments.</p> <p>The results show that per adult's experience, a photograph had been clearer than other form of a picture presenting the same thing. Photographs had benefited the conceptualization of a play and in choosing the play area. One could also use photos to recall a child about the play she/he chose, which supported prolonging the play. Several groups utilised a play choosing board, in addition to choosing a play one could cooperatively where a play belonged to, which again supported a child to perceive the playing area. In groups of very young children the play choosing board was experienced to be remarkably useful, as words weren't necessary yet in use. Photographs also increased the children's overall feeling of participation.</p>		
<p>Keywords</p> <p>photographs, pictures, nursery, play, early childhood education</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LEIKKI	8
2.1	Leikin merkitys lapsen kehitykseen ja oppimiseen.....	9
2.2	Aikuisen rooli leikissä.....	10
3	VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT	11
3.1	Oppimisympäristön strukturointi kuvien avulla	12
3.2	Leikkiympäristö.....	14
4	OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	14
4.1	Lasten osallisuus	15
4.2	Osallisuus kasvattajan toimintatapana.....	15
5	LÄHTÖTILANNE PÄIVÄKODILLA.....	17
6	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	18
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	20
7.1	Tutkimusmenetelmä	21
7.2	Aineiston keruu	21
7.3	Aineiston analyysi	22
8	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	23
8.1	Kuvien aiempi käyttö ryhmissä	24
8.2	Valokuvien hyödyntäminen leikin osalta	24
8.3	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt ja strukturointi.....	25
8.4	Osallisuus	27
9	POHDINTA	28
9.1	Tulosten tarkastelu	29
9.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys.....	31
9.3	Jatkotutkimusaiheet.....	32
	LÄHTEET.....	34
	KUVALUETTELO	37

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

Liite 2. Tutkimuslupa

Liite 3. Haastattelulupa

Liite 4. Haastattelukaavake

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan valokuvien käyttöä kuvallisena materiaalina. Kuvallista materiaalia on hyödynnetty varhaiskasvatuksessa opetuksen ja ohjauksen tukena jo pitkään. Vanha sananlasku sanoo, yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli teemahaastattelun keinoin selvittää varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia valokuvien merkityksestä päiväkodissa. Työelämäkumppanin puolelta opinnäytetyön tavoitteena oli valokuvien hyödyntäminen leikin valintatilanteessa lasta osallistavaksi sekä ympäristön strukturoinnissa, jolloin erilaiset leikit olisi kuvina lasten nähtävillä. Tämän lisäksi Mikkelin kaupunki on omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan (2017, 32) kirjannut omana huomionaan, että leikin havainnointiin ja kehittämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tästä syystä leikin kehittäminen nostettiin vielä yhdeksi opinnäytetyössä käsiteltäväksi osa-alueeksi.

Eerola-Pennasen ym. (2017) mukaan ihmisen oppiminen käsitetään koko elämänkaaren mittaiseksi ja varhaiskasvatus nähdään osana elinikäistä oppimista. Varhaiskasvatus on tänä päivänä ensisijaisesti lapsen oikeus, josta lapsen polku etenee peruskouluun. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Lasten toiminnan osalta keskeinen sija annetaan lasten leikille. Leikki nähdään lasten keskeisimpänä toimintana, jonka avulla lapset oppivat. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on pienten lasten hyvinvointi ja oppiminen sekä kehityksen tukeminen. Opetushallituksen julkaisemaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016, 38) on leikki kirjattu keskeiseksi toimintatavaksi varhaiskasvatuksessa ja mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin pitää myös tarjota. Heleniuksen & Korhosen (2017, 76) mukaan, päiväkodissa ympäristö on olennainen kasvatustekijä ja se säätelee lapsen toimintaa. On sanottu, että leikki on lapsen työtä, jolloin päiväkodissa tarvitaan soveltuvat työvälineet niin lapsille kuin aikuisille. Leikkiympäristössä tulisi kehittyvän lapsen kyvyt ja taidot saada aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön. Ympäristön järjestys saadaan toteutumaan, kun jokaisella välineellä on paikkansa. Lapsi voi aluksi yhdessä aikuisen kanssa harjoitellen laittaa leikin jälkeen tavarat paikalleen, jolloin järjestyksen taju kehittyy pienestä pitäen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 30) painottavat osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, joita sisällyttävässä toimintakulttuurissa pyritään edistämään. Tällaisessa toimintakulttuurissa arvostetaan ja niin lasten, huoltajien kuin henkilöstönkin aloitteita. Osallistavien toimintatapojen ja rakenteiden tietoisella kehittämisellä, voidaan kehittää lasten ymmärrystä yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista. Lasten osallisuutta voidaan vahvistaa sensitiivisellä kohtaamisella sekä myönteisellä kuulluksi ja nähdyksi tulemisella. Kettukangas ym. (2017, 173) kirjoittavat kasvattajan roolista osallisuuden toteutumisessa. Heidän mukaansa toteutuakseen osallisuus edellyttää, että lapsilla on taitoa ja kykyä ilmaista itseään. Kasvattajien tehtävänä on tietoisesti sitoutua tukemaan osallisuutta luomalla osallisuutta mahdollistava toimintakulttuuri, joten varhaiskasvatuksessa aikuisen rooli on merkittävä. Kronqvist (2011, 10) tarkastelee varhaispedagogiikan kehityspsykologista perustaa. Myös hänen mukaansa hyvä varhaispedagogiikka ei ole vain lapsen kehityksen seuraamista, vaan sensitiivisen ja lapsen tarpeet huomioivan kasvattajan avulla, voidaan lapsen kehitykselle avata uusia väyliä. Lasten leikin suhteen aikuisilla on Kallialan (2008, 50) mukaan monta roolia, he rajaavat lasten elintilan ja leikin mahdollisuudet alkaen lasten kokemuksentän määrittelystä ja päättyen leikin fyysisen tilan, ajan ja välineiden säätelyyn. Aikuisen tehtävänä on varjella leikin vapaaehtoisuutta ja välittömyyttä, mutta myös toiminnallaan lisätä leikin tyydyttävyyttä ja pitkäkestoisuutta, antaen kuitenkin leikin hallinnan säilyä lapsilla.

Opinnäytetyön aihe valikoitui Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kautta, jonne kyseinen päiväkoti oli jättänyt toiveen toteutettavasta opinnäytetyöstä. Opinnäytetyö on ajankohtainen tilaajalle, niin päiväkodin käytössä olevien tilojen, kuin varhaiskasvatussuunnitelmiin perustuen. Päiväkodin varsinaiset tilat on purettu ja sen toiminta on tällä hetkellä väistötiloissa. Uusi päiväkoti on jo suunnitteilla, mutta sen valmistumiseen menee vielä aikaa. Pienissä tiloissa toimiessa tilojen tehokkuus ja toimivuus korostuvat. Päiväkodilla on kahdeksan ryhmää, joista – neljä on 3-5-vuotiaille lapsille, kaksi on 0-3-vuotiaille lapsille ja kaksi on esikouluikäisille lapsille. Päiväkodissa oli noussut esille tarve saada kuvallista materiaalia enemmän käyttöön, erityisesti päiväkodin omien leikkivälineiden ja tilojen osalta. Valokuvien avulla oli tavoitteena luoda leikkiympäristö ja leikinvalintatilanne lasta enemmän osallistavaksi. Varhaiskasvatushenkilöstön tarkoituksena oli hyödyntää valokuvia apuna ympäristön struk-

turoinnissa sekä leikinvalintatilanteessa. Päiväkodin leikkivälineiden valokuvaus toteutettiin aiemmin keväällä sosionomiopintoihin liittyvän projektityön opintojakson puitteissa. Opinnäytetyö jatkaa saman aiheen parissa, tutkien varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia valokuvien käytöstä päiväkodin arjessa.

Haleniuksen (2012, 2) pro gradu- tutkielma tarkastelee kuvallisen materiaalin käyttöä varhaiskasvatuksessa. Hänen tekemässään tutkimuksessa kävi ilmi, että lastentarhanopettajat kokivat kuvallisen materiaalin todella tarpeelliseksi erityistä tukea tarvitseville ja suomea toisena kielenään puhuville lapsille. Kuvista olivat kuitenkin hyötyneet kaikki lapset erilaisissa toiminnoissa. Myös Aulangon (2014) tekemässä opinnäytetyössä oli saatu samankaltaisia tuloksia. Työssä kehitettiin kuvien käyttöä erääseen pääkaupunkiseudulla sijaitsevaan päiväkotiin. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda päiväkotiryhmään luontevia ja toimivia tapoja käyttää kuvia. Loppuarvioinnissa todettiin, että kuvien käytöllä onnistuttiin edistämään arjen kulkua ja toimintoja, sekä tukemaan ohjaus- ja vuorovaikutustilanteita.

Nykyinen kuvallisen materiaalin käyttöön liittyvä kirjallisuus käsittelee paljolti kuvien käyttöä tukimateriaalina lähinnä kielellisen kehityksen haasteita tai oppimisen vaikeuksia omaaville. Näkemykseni kuitenkin on, että kuvista hyötyvät kaikki lapset jollakin lailla. Aikuinen voi kuvien avulla esimerkiksi ohjata lasta leikinvalinnassa, leikin kehittämisessä ja auttaa häntä havainnoimaan ympäristöä paremmin.

2 LEIKKI

Kalliala (2008, 40) kirjoittaa leikin määrittelystä seuraavasti: ”Leikin määrittely siten, että se sisältäisi kaiken sen, mitä leikki on, ja sulkisi pois sen, mitä se ei ole, lienee mahdoton tehtävä”. Varhaiskasvatusta tarkasteltaessa leikin merkitys on suuri. Leikki voidaan määrittää varhaiskasvatuksen keskeiseksi toimintatavaksi. Leikki ei ole lapselle tietoinen oppimisen väline, vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Leikki lähtee liikkeelle kokemuksista, jotka herättävät tunteita, uteliaisuutta sekä kiinnostusta. Leikin merkitys lapselle syntyy leikistä itsestään, se tuottaa iloa ja mielihyvää. Leikissä lapset voivat olla aktiivisia toimijoita, he pystyvät tutkimaan ja jäsentämään ympäristöään ja

kokemuksiaan sekä luomaan sosiaalisia suhteita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38).

2.1 Leikin merkitys lapsen kehitykseen ja oppimiseen

Leikki vaikuttaa lapsen kehitykseen sen kaikilla osa-alueilla, tämän vuoksi se on merkityksellinen toimintamuoto. Leikkiminen on kokonaisvaltainen, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimimisen ja kokemisen tapa, joka muovaa lapsen koko persoonaa. Leikki edistää kielen kehitystä ja kommunikaatiotaitoja, rakentaa persoonallisuutta ja minuutta, tukee emotionaalista kehitystä sekä luo tunnekokemuksia. Leikki myös muovaa ajattelua, oppimista ja ongelmanratkaisua, vaikuttaa luovuuteen sekä mielikuvituksen kehittymiseen. (Koivula & Laakso 2017).

Lapsiryhmän yhteisöllisyyttä ja sosiaalisuutta voidaan parhaiten tukea antamalla mahdollisuuksia leikkiin. Lapset toimivat leikissä sosiaalisten taitojensa ääri rajoilla ja leikkiessään lapset oppivat kuinka yhteinen leikki valitaan ja kuinka sitä pidetään yllä. Lapsi oppii leikissä jakamaan mielikuviaan toisten kanssa. Yhteisten tavoitteiden ja juonen löytyminen pienten lasten rinnakkaisleikissä voi olla vaikeaa, mutta kehon kieli ja liike korvaavat sen, mitä sanoilla ei vielä osata kuvata. Lapselle syntyy 4-5-vuotiaana ymmärrys siitä, että kaverin mielikuvat ja ajatukset ovatkin erilaisia kuin omat, jolloin leikissä tarvitaan mahdollisesti enemmän neuvottelun ja sovittelun taitoja. Ikävuosina 5-8-vuotiaana lasten leikkitaidot ovat ”huipussaan” ja lapset osaavat neuvotella, sekä heidän mielikuvituksensa on kehittynyt rikkaaksi. Tässä iässä lasten keskinäinen vuorottelu ja leikin kehittäminen sujuu aikaisempaa itsenäisemmin. Leikissä opitaan vuorovaikutuksen ydintä; kuinka yhteys toiseen ihmiseen syntyy ja miten sitä pidetään yllä. (Järvinen & Mikkola 2015, 50–51).

Leikin merkitystä on tutkittu myös Lynchin (2015, 356) Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa, jossa mukana olleet lastentarhanopettajat olivat lähes yhtä mieltä leikin positiivisista hyödyistä lasten sosiaalisiin taitoihin. Heidän mukaansa leikki opettaa lapselle jakamisen taitoja sekä yhteistyötaitoja. Erään tutkimukseen osallistuneen lastentarhanopettajan mukaan lapset oppivat parhaiten vapaassa leikissä. Vapaassa leikissä lapset harjoittelevat kaikkea päi-

vän aikana oppimaansa. Varsinkin päivän päätteeksi olisi tärkeää antaa lasten leikkiä.

2.2 Aikuisen rooli leikissä

Leikkiä voidaan lähestyä kyselevällä mielellä. Se on yhtäältä lasten omaa tekemistä, mutta toisaalta leikki on toimintaa, johon aikuiset vaikuttavat monin tavoin. Aikuisen tulee toimia kolmessa osittain päällekkäisessä roolissa; edellytysten luojana, havainnoitsijana ja osallistujana. Leikkiympäristön on oltava lapselle turvallinen. Lapselle on myös tärkeää, että aikuinen on näkyvillä ja että lapsi itse tulee nähdyksi. (Kalliala 2008, 50- 51).

Leikissä lapset oppivat tahattomasti oman toimintansa seurauksena. Tästä syystä monipuoliset leikit palvelevat muiden toiminnan muotojen ohella sekä opettajan pedagogisia tavoitteita, että lasten luontaisia toimintapyrkimyksiä. Leikkivien lasten ohjaukseen liittyvät keskeiset pulmat liittyvät ryhmän päivärytmiin ja leikkiaikaan, sekä tilojen organisointiin, välineiden valintaan ja säilytykseen. Ohjatussa lapsiryhmässä oman leikin aika päivässä saattaa olla vähäinen. Lyhyet leikkiajat eivät anna mahdollisuutta aidolle, vapaalle leikille ja lapset alkavat vain leikitellä. Leikin kehittymisen kannalta olennainen tekijä on leikkiin käytössä oleva aika, joka vaikuttaa välillisesti myös lasten hyvinvointiin. Ohjaajien kesken tarvitaan yhteistä suunnittelua, jotta päivän aikana voidaan hyödyntää erilaisia leikin muotoja. (Helenius & Lummelahti 2014, 221–222).

Kanadassa tehdyssä tutkimuksessa on tutkittu lastentarhanopettajien kokemuksia leikin sekä leikkipohjaisten menetelmien käytöstä päivän aikana. Fesohan & Pylon (2016, 367) mukaan lastentarhanopettajat tunnistavat selkeästi leikin ja leikki-pohjaisten menetelmien tarpeen. Lastentarhanopettajien haasteena on saada jokapäiväiseen ohjelmaan mahtumaan opetussuunnitelman mukaisen opetuksen lisäksi myös aikaa leikille.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luoda leikille turvalliset puitteet. Henkilöstön tulee ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia, että jokainen lapsi saa olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaan. Leikin kehittymistä tulee tukea suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti,

joko ohjaamalla leikkiä ulkopuolelta tai olemalla siinä itse mukana. Henkilöstön läsnäolo henkisesti ja psyykkisesti tukee lasten välistä vuorovaikutusta sekä ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39).

Lapselle leikkiminen on tärkeä oppimisen ympäristö ja tämän vuoksi leikkiä tulisi myös arvioida sekä tarvittaessa tukea leikkimään oppimisesta. Leikkimisen taidot kertovat lapsen kyvystä osallistua ikäistensä toimintaan. Lapsen motorisia, tiedollisia ja sosiaalisia taitoja voidaan heijastaa leikkiin. Lapsen leikkiä havainnoidessa voidaan saada selville miten lapsi käsittelee tietoa ja miten hän muodostaa mielikuvia. Lisäksi voidaan havainnoida lapsen kielellistä kyvykkyyttä sekä kykyä pitää yllä tarkkavaisuutta. Lapsilla on erilaisia tapoja aloittaa leikki. Yleensä leikki käynnistyy lapsen tarkastellessa leikkivälineitä, järjestellen leikkivälineitä haluamilleen paikoille ja kommentoiden samalla niiden ominaisuuksia. Aikuisen tulee kiinnittää huomiota tapaan jolla lapsi aloittaa leikkiä. Jos lapsi ei toistuvasti saa leikkiä käynnistymään tai se loppuu lyhyeen, niin aikuisen rooli korostuu leikin ohjauksessa. (Lyytinen & Lautamo 2014, 231- 232).

3 VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Oppimisympäristöjen tavoitteista on kirjattu varhaiskasvatukseen lakiin, jonka mukaan yhtenä tavoitteena varhaiskasvatuksessa on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö (Varhaiskasvatukseen laki 19.1.1973/36). Oppimisympäristöt käsittävät varhaiskasvatuksessa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Ne ovat tiloja, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä otetaan huomioon ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys. Ympäristön suunnittelua ja rakentelua pyritään tekemään yhdessä lasten kanssa. Parhaimmillaan oppimisympäristöt koostuvat luonnosta, pihoista, leikkipuistoista ja muista rakennetuista ympäristöistä, jotka tarjoavat erilaisia kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Tällöin ne myös tukevat lasten luontaista oppimisen halua ja uteliaisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31–32).

3.1 Oppimisympäristön strukturointi kuvien avulla

Kerolan (2001, 9) mukaan selkeä strukturi, eli rakenne antaa mahdollisuuden ennakoita tilanteita ja luo siten turvallisuuden tunteen. Outous voi olla pelottavaa, mutta tuttu on turvallista. Turvallisuuden tunne auttaa kaikessa oppimisessa, joten struktuurin avulla voidaan tukea oppimista ja edistymistä. Järvinen ja Mikkola (2015, 25–26) kuvaavat struktuurin käytön hyötyjä varhaiskasvatuksessa. Heidän mukaansa selkeä strukturi ja johdonmukaisuus varhaiskasvatuksen toiminnassa tukevat lapsen muistin ja oppimisen kehitystä. Päiväjärjestys on lapselle nopeasti omaksuttavissa, sen myötä lapsi oppii suunnittelemaan ja sovittamaan siihen omia tekemisiään. Lapsen oppimista ja muistia heikentäviä asioita ovat jatkuva kiire ja muutokset, kasvattajien epä johdonmukainen ohjaustyö sekä ristiriidat toisten lasten kanssa.

Kuvia tarvitsevat kaikki, kuvien avulla voidaan muun muassa opetella käsitteitä, jäsentää ympäristöä, hallita tila, huvitella ja jutella. Näin ollen maailma olisi tyhjä paikka ilman kuvia. Todellisuutta muistuttavat kuvat vangitsevat pienen lapsen katseen. Tällaisia kuvia on hauska katsella, niillä on helppo aloittaa kuviin tutustuminen ja niiden avulla on helppo oppia. (Trygg, 2010, 9-10). Toimiva arki visuaalisin keinoin opas kuvaa strukturoinnin merkitystä sekä hyötyä lasten ohjauksessa. Visuaalisia keinoja käyttämällä voidaan motivoida puheen tuottamiseen ja edistää sekä kielellisen, että sosiaalisten taitojen kehittymistä. Visuaaliset menetelmät voivat auttaa vuorovaikutuksessa toimimalla ajattelun, ilmaisun ja kommunikaation välineinä. Vaikka lapsella ei olisikaan ymmärtämiseen tai puhumiseen liittyviä haasteita, voidaan kuvien avulla rikastuttaa päivittäistä vuorovaikutusta. (Lehtisare s. a., 11–13).

Saari & Pulkkinen (2009, 6-7) kirjoittavat vuorovaikutustaitojen ja kommunikoinnin merkityksestä lapsen kehitykseen ja oppimiseen sekä kuvallisen kommunikoinnin eduista. Lapsen lähiaikuisilla ja ympäristöllä on merkittävä rooli lapsen kielen ja kommunikoinnin kehityksen kannalta. Lasta tulisi rohkaista kommunikoimaan, jotta hänelle kehittyisi tarve itsenäiseen ilmaisuun. Vuorovaikutustaidoilla ja kommunikoinnilla on suuri merkitys lapsen itsenäistymis- ja kasvuprosessissa. Lapsella tulee olla sananvaltaa, mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja tehdä valintoja. Jokaisella tulee olla keino tulla ymmärretyksi ja ymmärtää toisia, tulla kuulluksi ja kertoa tuntemuksistaan. Puhetta tukevia

ja korvaavia keinoja (ACC- menetelmiä) on koettu käytettäväksi vaikeavammaisten apuvälineitä, vaikka tosiasiasa käytämme niitä päivittäin. Niiden käyttö tarpeen mukaan sujuvoittaa arkea. Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttö edistää kielen-, ja sosiaalisten taitojen kehittymistä, sekä motivoi puheen tuottamiseen. Kuvallisen kommunikoinnin etuja on myös, että kuva pysyy aina samana niin toistettaessa kuin eri henkilöiden näyttämänäkin.

Papunetin (2018) internet-sivuilla kerrotaan ACC- menetelmästä. Kyseessä on menetelmä, joka on puhetta tukevaa, täydentävää ja korvaavaa kommunikointia, jossa käytetään apuna tukiviittomia, kuvia tai blisskieltä. Kuvilla tai blissymboleilla tapahtuvassa viestinnässä käytetään apuvälineinä muun muassa kommunikointitauluja, kommunikointikansioita tai kommunikointiohjelmaa. Valmiita kuvia ja tietoa kuvien käytöstä on saatavilla mm. Papunetin internet-sivuilta. Papunetin kuvapankissa on valmiita kuvia yli 28 000 ja niitä voi tulostaa jokainen itselleen käyttöön. Valmiissa kuvissa on 2800 valokuvaa, 2000 viittomakuvaa sekä piirrokuvia ja piktogrammeja. (Papunet 2018). Alla on kaksi esimerkkiä piirretyistä kuvista, joita voidaan hyödyntää esimerkiksi leikin valintatilanteessa.

Kuva 1. Nukkekoti

Kuva 2. Nalle

Kuten edellä on käynyt ilmi, kuvia ja valokuvia voidaan hyödyntää päiväkohteissa mm. erilaisten siirtymätilanteiden helpottamiseen, päivän toimintojen hahmottamiseen ja puheen tuottamisen apuna. Kuvilla voidaan tukea lapsen osallisuutta myös leikin valintatilanteessa. Heikka ym. (2014) kuvaavat kirjassaan tutkimusta, jonka aiheena oli lasten osallisuuden tukemisen pääkaupunkiseudun kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Heidän mukaansa osallisuuden koettiin toteutuvan erityisesti leikissä. Osallisuutta oli tuettu vapaaseen leikkiin varatuissa tuokioissa. Leikin valintaan oli monessa päiväkodissa otettu

käyttöön leikkitaulut. Niiden tarkoitus oli helpottaa lasten valintaprosessia visualisoimalla valinnan kohteina olevat leikit ja muut vapaat toiminnot. Leikkitaulujen käyttötapoja oli erilaisia eripaikoissa. Leikkitaulua hyödynnettiin esimerkiksi siten, että lapsi sai valita vapaasti leikin tai leikkiympäristön. Leikkitaulujen ajatus on, että valokuvat toimivat lapsen valinnan apuna. (Heikka ym. 2014, 26–27).

3.2 Leikkiympäristö

Oppimisympäristöllä on suuri merkitys pitkäkestoiseen leikkiin. Pitkäkestoinen leikki tarvitsee rauhaa, aikaa, tilaa sekä lasten saatavilla olevia sopivia leikkivälineitä ja materiaaleja. Leikki ei välttämättä pysy sille nimetyssä paikassa, joten oppimisympäristön tulee joustaa leikin etenemisen mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39). Kalliala (2008, 58) korostaa leikkiympäristön vaikuttavuutta leikkiin ja siihen ryhtymiseen. Hänen mukaansa fyysinen ympäristö on tärkeä. Virikkeellisen ympäristön luominen on keskeinen osa varhaispedagogiikkaa. Huolellisesti rakennetun, huolellisesti ylläpidetyn sekä ajoittain uudistetun toimintaympäristön katsotaan auttavan lapsia valitsemaan, itsenäistymään ja ottamaan vastuuta.

4 OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Heikan ym. (2014, 18) mukaan varhaiskasvatuksessa pienten lasten osallisuus rakentuu aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa ja toisaalta ryhmän ja yksilön välisessä vuorovaikutuksessa. Osallisuus ilmenee jokapäiväisissä pienissä kohtaamisissa, yhteiseen toimintaan vaikuttamisessa sekä valintatilanteissa. Yksi varhaiskasvatukseen kirjatuista tavoitteista on varmistaa, lapsen mahdollisuudet osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Varhaiskasvatustalaki 8.5.2015/580). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 30) kuvaa osallisuuden kehittämistä varhaiskasvatuksessa. Osallisuutta edistäviä toimintatapoja ja rakenteita tulisi tietoisesti kehittää, koska osallisuuden vahvistuminen tapahtuu niiden myötä. Sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta vahvistavat osallisuutta.

4.1 Lasten osallisuus

Kasvatusajattelua 2010-luvulla määrittelevät muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimus sekä uudet lasten oppimiskäsitykset. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa edistämään lapsen osallisuutta. Uuden lapsitutkimuksen myötä on nostettu esille myös lapsen ja lapsuuden itseisarvo. Lapsuus on ainutlaatuinen vaihe, eikä sen tehtävänä ole pelkästään valmistaa lasta aikuisuuteen. Lapsi voi omalla aktiivisuudellaan ja osallisuudellaan vaikuttaa ympäristöönsä. Lapsella on lisäksi mahdollisuus muuttaa ympäristöään kaikissa eri kehitysvaiheissaan. Kokemuksena ratkaisevaa on lapsen oma subjektiivinen osallisuuden tunne. (Järvinen & Mikkola 2015, 13).

Turjan & Vuorisalon (2017) mukaan lasten kuulemista ja osallisuuden merkitystä yhteiskunnan eri palveluissa - myös varhaiskasvatuksessa, on alettu korostaa viime vuosikymmenten aikana. Yhtenä tärkeänä lähtökohtana voidaan pitää YK:n Lasten oikeuksien sopimusta ja erityisesti sopimuksen artiklojen kohtia, joissa määritellään lasten oppimiseen ja yhteisölliseen toimintaan liittyviä periaatteita ja käytäntöjä. Oppimisessa ja yhteisöllisessä toiminnassa keskeisiä ovat kuulluksi tuleminen, toimijuus ja osallisuus. Lasten toimijuus ymmärretään sosiaalisesti toiminnaksi, joka tuottaa seurauksia. Osallisuus taas määrittyy toimintana, joka pohjaa vastavuoroisuuteen läsnä olevien kanssa. Osallisuuden kautta lapsella on mahdollisuus vaikuttaa tietoisesti sosiaalisessa ympäristössä.

4.2 Osallisuus kasvattajan toimintatapana

Turjan (2011, 47–48) mukaan pienten lasten kohdalla koti ja päiväkotitilat ovat yleensä ensimmäisiä ympäristöjä, joissa lapsi voi saada konkreettisia kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta. Tällaisia tiloja voidaan kutsua ”lasten tiloiksi”, joissa lapset toimivat yhdessä aikuisten kanssa. Tällaisissa ympäristöissä pienet lapset voivat kokea olevansa osallisia yhteisössä ja olla toimijoita omassa elämässä, mutta samalla riippuvaisia myös muista.

Lapsesta tulee yhteisön jäsen asteittain. Osallisuus ja oppiminen siirtyvät ulkoisesta, kulttuurisesta osallisuudesta osaksi kehittyvän lapsen toimintaa. Lapsi tulee oman osallisuuden, harjoittelun ja ohjatun osallisuuden kautta asteittain täysivaltaiseksi yhteisön jäseneksi. Lapset muokkaavat itse tilanteita ja

omia roolejaan osallisuuden edellytysten mukaan, eivätkä suinkaan omaksu kulttuurisia käytänteitä suoraan aikuisilta. Lapset tuottavat omaa lastenkulttuuria arkikäytäntöjen ja osallisuuden omaksumisen myötä. Lapset eivät omaksu arkielämänmalleja sellaisenaan, vaan muokkaavat niitä. (Krongvist & Kumpulainen 2011, 126–127).

Osallisuuden keskeinen peruslähtökohta on kuulluksi tuleminen, mutta se ei yksin riitä. Kuulluksi tulemisen lisäksi tarvitaan myös lasten osallisuutta päätöksenteossa. Lasten tulisi saada osallistua tietyn prosessin-, jokaiseen vaiheeseen. Aikuiset tekevät liian usein asioita valmiiksi lasten puolesta, vaikka lapsilla olisi halua ja kysyä osallistua aikuisen kanssa esimerkiksi toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. (Turja & Vuorisalo 2017). Osallisuuden voidaan ajatella viime kädessä olevan lapsen oma kokemus merkityksellisestä tilanteesta tai kohtaamisesta arjessa. Siksi ei voida olettaa, että pelkästään osallistuminen toimintaan toisi osallisuuden kokemuksia. Lapsessa kokemukset synnyttävät iloa ja innostuksen tunteita. Nämä tunteet luovat tilanteesta mielekkään oppimisen ja vuorovaikutuksen kannalta, johon lapsi sitoutuu intensiivisesti. (Heikka ym. 2014, 18).

Järvinen & Mikkola (2015, 17) kuvaavat kasvattajien toimintatapoja osallisuuden toteutumisen suhteen. Lapsen osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa toisiin lapsiin ja aikuisiin, ja suhde siihen on hyvin käytännöllinen. Osallisuutta keskeisesti lisääväksi tekijäksi on tutkimuksissa toistuvasti noussut esiin kasvattajan olemassa olevan lapsikäsitteksen muuttuminen. Uusien työmenetelmien oppiminen vaatii kasvattajilta olemassa olevan tiedon lisäksi aikaa, ymmärrystä ja yhteistä keskustelua siitä, mitä osallisuus tarkoittaa omassa työssä. Lasten ottaminen mukaan suunnitteluun vaatii kasvattajalta uudenlaisia rutiineja ja toimintatapoja. Jotta aikuisilla olisi aidosti aikaa ja mahdollisuuksia kuunnella lasten ehdotuksia ja aloitteita, on perinteiselle päivähoiton päiväjärjestykselle löydettävä väljyyttä. Keskustelua vaatii myös auttamiseen asennoituminen. Toivottavaa olisi, että osallisuutta ei nähtäisi vain yksipuolisena oma-toimisuuden ja pärjäämisen vaatimuksena lapselle vaan lasta saa ja pitää auttaa.

Osallisuutta tarkasteltaessa lasten vertaiskulttuuri ja aikuisen luoma kannatteleva rakenne kohtaavat ja limittyvät toisiinsa. Aikuiselta tämä edellyttää kykyä

ja kiinnostusta olla yhteydessä lasten vertaiskulttuuriin. Yhteyksien syntyminen vaatii riittävän väljää ja joustavasti vakaata päivärytmiä. Suunniteltu ja spontaani kohtaaminen, sekä toiminta aikuisten ja lasten välillä mahdollistetaan toiminnan rakenteilla. (Järvinen & Mikkola, 18).

Heikka ym. (2014, 26) mukaan kyse on aikuisen työtavasta. Lasten osallisuus voidaan määritellä kasvattajien työväliseksi, jonka lähtökohdista varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja tavoitteita toteutetaan päiväkodin arjessa. Osallisuutta voidaan tarkastella myös aikuisen työtapana, jolloin oppimisympäristön suunnittelu ja totuttaminen nousevat merkittävään asemaan kasvattajan toiminnassa. (Heikka ym. 2014, 26).

5 LÄHTÖTILANNE PÄIVÄKODILLA

Opinnäytetyön toiveena työelämäkumppanin puolelta oli saada mahdollisimman nopeasti käytettäväksi valokuvat päiväkodin leikkivälineistä ja tiloista. Opintoaikatauluun luontuen valokuvaus toteutettiin sosionomiopintoihin liittyvänä projektityönä. Päiväkodin leikkivälineiden ja tilojen valokuvaus toteutettiin maaliskuussa 2018. Valokuvauksessa edettiin ryhmien omien toiveiden ja tarpeiden mukaan. Jokainen ryhmä sai kertoa haluamansa valokuvauksen kohteet. Osalla ryhmistä oli jo käytössään valokuvia leikkivälineistä, joten heille valokuvattiin vain pelkät leikkutilat. Valokuvat tulostettiin, laminoitiin ja leikattiin ennalta sovitun kokoisiksi päiväkodin tiloissa. Kuvissa 3, 4, 5 ja 6 on valokuvattuna erilaisia leikkivälineitä. Valokuvat toimitettiin yhdyshenkilölle, joka jakoi valmiit kuvat eri ryhmien käyttöön.

KUVA 3. Autoja ja lentokoneita

KUVA 4. Hernepusseja

KUVA 5. Astioita

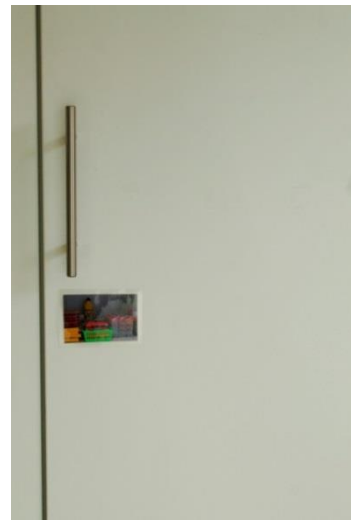

KUVA 6. Pikkulegoja

Kuvista 7, 8 näkyy, miten valokuvia hyödynnettiin eri ryhmien tiloissa. Kuva 7 on otettu kaapistosta, jonka oviin kuvat on kiinnitetty. Kuva 8 on kaapin ovesta.

KUVA 7. Valokuvat lipaston ovissa

KUVA 8. Valokuva ovesta

Projektityön loppuun saattamisen jälkeen, sovittiin päiväkodin yhdyshenkilön kanssa opinnäytetyön jatkamisesta saman aiheen parissa. Opinnäytetyön toteutus tarkentui työn suunnittelu vaiheessa.

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämä opinnäytetyö on kartoittava tutkimus, jossa tutkitaan varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia valokuvien käytön merkityksestä lasten leikin valintatilanteessa, leikin kehittämisessä sekä päiväkodin ympäristön strukturoinnissa. Hirsjärven ym. (2009, 137–138) mukaan on tutkimuksella oltava aina jokin tarkoitus tai tehtävä. Tutkimuksen tarkoitusta voi luonnehtia neljän eri piirteen perusteella, se voi olla selittävä, kartoittava, kuvaileva tai ennustava. Yhteen tutkimukseen voi kuitenkin sisältyä eri piirteitä ja ne voivat muuttua tutkimuksen edetessä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada tietoa päiväkodin leikkivälineistä otettujen valokuvien merkityksestä lasten osallisuuden tukemiseen leikin valintatilanteessa, leikin kehittämisessä sekä ympäristön strukturoinnin kannalta. Tavoitteena oli myös saada tietoa, miten valokuvia voisi jatkossa hyödyntää leikin kehittämisessä.

Ronkainen ym. (2013, 43) kirjoittavat tutkimuksen ongelmasta ja sen vastauksesta. Kärjistetysti voidaan todeta, että jos tutkimuksessa on osuvasti muotoiltu ongelma ja siihen on suunniteltu mahdollisuus vastaamiseen, ollaan tutkimuksessa jo pitkällä. Tässä opinnäytetyössä etsitään vastaukset kysymyksiin, rajaten ne ryhmissä toimivien aikuisten näkökulmiin. Tutkimuksessa työntekijöiden ammattinimikkeelle ei annettu painoarvoa, vaan jokaisella lapsiryhmässä toimivalla aikuisella on näkemystä valokuvien käytöstä.

Tutkimuksessa etsitään vastausta seuraaviin kysymyksiin:

- Millainen merkitys päiväkodin omista leikkivälineistä otetuilla valokuvilla on ollut lasten osallisuuteen leikin valintatilanteessa?
- Mikä merkitys valokuvalla on leikin kehittämisessä?
- Millä tavoin aikuinen voi hyödyntää valokuvia leikin valintatilanteessa ja leikin kehittämisessä?
- Miten leikkivälineistä otettuja valokuvia on voitu hyödyntää ympäristön strukturoinnissa?

Tutkimuskysymykset pohjautuvat opinnäytetyössä esiintyviin teemoihin lasten osallisuus, leikin kehittäminen ja ympäristön strukturointi. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyritään saamaan vastauksia siihen, onko valokuvilla voitu mahdollisesti lisätä lasten osallisuuden kokemusta leikin valintatilanteessa. Toinen tutkimuskysymys käsittelee leikin kehittämistä. Tarkoituksena on saada näkemyksiä siihen, miten aikuisten kokemuksen mukaan valokuvia voidaan hyödyntää, kun halutaan kehittää leikkiä. Kolmannella tutkimuskysymyksellä haetaan vastauksia aikuisen rooliin leikin kehittämisessä ja leikin valintatilanteessa. Neljännen kysymyksen avulla pyritään selvittämään, miten valokuvia on hyödynnetty eri ryhmien käyttämissä tiloissa, sekä niiden merkitystä leikkiympäristön kannalta.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyö käynnistyi päiväkodin yhdyshenkilön tapaamisella marraskuussa 2017. Tapaamisessa käytiin vielä tarkemmin läpi päiväkodin toiveet opinnäytetyölle ja se aikataululle. Päiväkodin toiveena ollut leikkivälineiden valokuvaus suoritettiin sosionomiopintojen projektityön puitteissa maaliskuussa. Varsinainen opinnäytetyö käynnistyi myöhemmin keväällä 2018. Opinnäytetyön suunnitelma vaati tiukkaa rajausta, jotta aihe saatiin napakasti rajattua. Suunnitelma esitettiin kesäkuussa 2018 ja opinnäytetyössä alkoi teorian kirjoittaminen. Kesäkuun lopussa opinnäytetyölle haettiin tutkimuslupaa varhaiskasvatusjohtajalta (liite1), joka saatiin heinäkuun lopulla (liite2). Elokuussa allekirjoitettiin päiväkodin kanssa sopimus opinnäytetyön tekemiselle. Päiväkodin ryhmien aikuisia haastateltiin elokuussa kahden viikon aikana, yksi tai kaksi haastattelua kerrallaan. Jokaiselta haastateltavalta pyydettiin kirjallinen lupa haastattelun tekemiseen (liite 3). Haastattelussa käytettiin haastattelulomaketta (liite 4), johon työntekijät olivat päässeet tutustumaan jo ennen haastatteluihin osallistumista.

Alla olevasta kuvasta (kuva 9) selviää opinnäytetyön prosessi alusta loppuun.

KUVA 9. Opinnäytetyön prosessi

7.1 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Hirsjärvi ym. (2009, 164) mukaan laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmisiä tiedonkeruun instrumentteina. Aineiston keräämisessä käytetään metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille esimerkiksi teemahaastattelun ja ryhmähaastattelun keinoin.

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta voidaan luonnehtia prosessiksi. Tutkimuksessa aineistonkeruun väline on inhimillinen eli tutkija itse. Näin ollen voi aineistoon liittyvien näkökulmien ja tutkintojen katsoa kehittyvän tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Tutkijan näkökulmasta tutkimustoimintaa voidaan pitää myös eräänlaisena oppimistapahtumana. Laadullista tutkimusta voidaan luonnehtia myös prosessiksi sen vuoksi, että eri tutkimuksen vaiheet eivät ole välttämättä etukäteen jäsennettävissä selkeisiin eri vaiheisiin. Aineistonkeruuta tai tutkimustehtävää koskevat ratkaisut voivat muotoutua vähitellen tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2018, 73).

7.2 Aineiston keruu

Tutkimukseen tarvittavan aineiston keruu toteutettiin eri ryhmien työntekijöille tehtävinä teemahaastatteluina. Hirsjärven ym. (2016, 208) mukaan teemahaastattelua käytetään runsaasti kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, sillä se vastaa hyvin monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia.

Kasvokkain tehtävä haastattelu antaa enemmän mahdollisuuksia materiaalin keräämiselle, sillä tutkija itse keskustelelee haastateltavan kanssa ja voi tarvittaessa avata kysymyksiä haastattelutilanteessa. Hirsjärven ym. (2009, 204–206) mukaan haastattelun suurimpana etuna pidetään yleensä aineiston keräämisen joustavuutta sekä sitä, että vastaajiksi suunnitellut henkilöt saadaan yleensä mukaan tutkimukseen. Tavoitteena oli saada haastateltua ainakin yhtä työntekijää jokaisesta ryhmästä, sillä valokuvia oli toimitettu jokaisen päiväkodin ryhmän käyttöön.

Haastattelukysymykset ja järjestys oli laadittu etukäteen. Hyvärisen ym. (2017, 22) mukaan teemahaastattelua tehdessä on pohdittava, onko haastateltavilla mahdollisuus valita teemoja tai vaikuttaa niiden painotuksiin. Haastattelukysymykset oli ennalta suunniteltu, mutta haastatteluissa käydyt teemat oli valittu toimeksiantajan toiveen mukaisesti.

Tutkimushaastattelussa on tietty tarkoitus ja erilliset osallistujaroolit. Haastattelutilanteessa haastattelija on tietämätön osapuoli ja haastateltavalla on tieto. Haastattelu toteutetaan tutkijan aloitteesta, joka myös yleensä ohjaa tai vähintäänkin suuntaa keskustelua tiettyihin puheenaiheisiin. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 46–47). Haastattelussa jokaiselta haastateltavalta kysyttiin samat kysymykset, samassa järjestyksessä. Näin jokainen haastateltava vastasi jokaiseen kysymykseen, sillä tämän katsottiin olevan hyödyllistä aineiston analyysivaiheessa. Kaikki haastattelut nauhoitettiin myöhempää litterointia varten.

7.3 Aineiston analyysi

Haastatteluissa tehdyt nauhoitukset litteroitiin eli purettiin kirjoittamalla ne tekstiksi. Ronkaisen ym. (2013, 119) on tärkeää päättää, miten tarkasti litterointi tehdään. Nyrkkisääntönä voidaan pitää sitä, että pelkkä puhutun sisällön ja yksinkertaisen vuorovaikutuksen piirteiden litterointi riittää, mikäli tutkimuksen analyysi tehdään yksinkertaisesti: esimerkiksi teemoittelemalla, luokittelemalla sisältöjä tai käytettyjä ilmauksia kategorisoimalla. Haastatteluissa saatu materiaali kirjoitettiin auki sanasta sanaan, mutta tekstiin ei lisätty muita huomioita, kuten esimerkiksi henkilön mietintätaukoja, huokauksia tai naurua. Näillä ei katsottu olevan merkitystä materiaalin analysoinnin kannalta.

Aineistoa teemoittelemalla pyrittiin löytämään materiaalista yhteneväisyyksiä eri haastatteluiden välillä, sekä mahdollisesti esille nousevia eroavaisuuksia. Tutkimuskysymykset olivat kaikille haastateltaville samat, vaikka lapsiryhmät poikkesivat toisistaan ikäjakauman ja koon osalta. Teemoittelussa hyödynnettiin teoreettista viitekehystä, jotta kerätty aineisto vastaisi tutkimuksen tarkoitusta. Materiaali analysoitiin teorian, sekä haastatteluiden vastausten mukaan. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija voi kohentaa työn luotettavuutta selostamalla tutkimuksen toteuttamisen vaiheita. Eri vaiheita selostettaessa tutkijan olisi syytä olla tarkka työn kaikissa vaiheissa. Keskeisintä laadullisen aineiston

analyysissä on luokittelujen tekeminen. Tutkimuksen tekijän olisi hyvä avata lukijalle luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet. Sama tarkuus pätee myös tulosten tulkintaan. Tutkijalla olisi oltava kykyä punnita vastauksia ja tarkastella niitä teorian valossa. Tutkijan on myös osattava perustella omia tulkintojaan sekä mihin hän päätelmänsä perustaa. (Hirsjärvi ym. 2016, 232–233).

Erilaisten analyysitapojen tarkastelun jälkeen, päädyttiin käyttämään sisällönanalyysia ja vielä tarkemmin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti erilaisia dokumentteja esimerkiksi kirjeet, haastattelut, keskustelu jne. Lähes mikä tahansa kirjallisessa muodossa oleva dokumentti soveltuu tähän tarkoitukseen. Sisällönanalyysissa ajatuksena on, että tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysia käyttämällä voidaan luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta aineistosta niin, että se on tiivis, mutta aineiston informaatio ei katoa. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 117- 122).

Litteroitu aineisto luettiin läpi useampaan kertaan. Ensimmäinen lukukerran tarkoitus oli palauttaa mieleen haastatteluissa saatuja vastauksia. Toisella lukukerralla tekstissä esille nousseita tärkeitä kohtia korostettiin eri värejä käyttämällä. Kolmannella kerralla aineistoa tiivistettiin vielä selvyiden vuoksi kirjoittamalla eri teemoista esille nousseet pääkohdat, jolloin aineisto muuttui selkeämmäksi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa käsitteitä yhdistetään, jolloin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Vastaus perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 127).

8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Yhtä ryhmää lukuun ottamatta, haastateltiin jokaisen päiväkodin ryhmän yhtä työntekijää. Vastauksia saatiin jokaisesta päiväkodin ikäryhmästä aina pientenryhmästä esikouluikäisiin saakka. Haastatteluita kertyi yhteensä kahdeksan ja kerätty aineisto osoittautui varsin kattavaksi ja laajaksi.

8.1 Kuvien aiempi käyttö ryhmissä

Haastatteluissa kävi ilmi, että kaikissa ryhmässä oli ollut kuvia käytössä jo aiemmin. Päiväkodilla on myös tuettu pienryhmä, jossa kuvia oli käytetty arjen tukena muita ryhmiä enemmän. Erilaisia kuvia on käytetty muun muassa aamupiirissä, ohjaustilanteissa, leikin valinnassa, ruokailussa tai siirtymisissä apuna. Joillakin lapsilla oli ollut kuvia käytössä myös henkilökohtaisessa ohjauksessa. Eräs haastateltava kertoi käyttävänsä kuvia myös laulunopetuksen ja satujen lukemisen tukena. Hänen mukaansa: ”*Kuviahan on kauan käytetty, mutta tämä on vähän uutta tämä nykyinen kuvien käyttö*”. Maahanmuuttajalapsille kuvat toimivat kielenkehityksen tukena hyvin, kun yhteinen kieli vielä puuttuu.

8.2 Valokuvien hyödyntäminen leikin osalta

Haastateltavat pohtivat vastauksissaan valokuvien hyötyä leikkivälineiden hahmottamisen ja muistamisen osalta. Työntekijöiden kokemuksen mukaan leikkivälineiden hahmottamiseen kuvista oli ollut hyötyä. Eräs haastateltava kommentoi näin: ”*Se on auttanut hahmottamaan ja lapset muistavat, mitä kaikkea erilaista meillä on tarjolla*”.

Valokuvien myötä lapsi voi nähdä omat toimintansa mahdollisuutensa eri hetkissä. Toisaalta eräs haastateltava pohti myös sitä, että voisivatko jotkut lapset hyötyä siitä, ettei kuvallista tukea olisikaan saatavilla, jolloin voitaisiin tehdä muistiharjoituksia? Kokemuksien mukaan kuva auttaa enemmän kuin sanallinen ohje ja varsinkin uusille lapsille päiväkodin kuvista on ollut paljon hyötyä. Valokuvat ovat auttaneet leikin sekä leikkialueen valinnassa. Viittomakielisillä lapsilla on kuvilla saatu lisää tukea kommunikointiin.

Leikin kehittämisessä valokuvien merkitys korostuu erityisesti vilkkailla tai keskittymisvaikeuksia omaavilla lapsilla. Valokuvien avulla voidaan auttaa lasta muistamaan ja hahmottamaan, minkä leikin lapsi on valinnut. Haastatteluisissa nousivat esille myös sosiaaliset suhteet, sekä kaverisuhteet osana leikin kehittämistä. Lapsia voidaan auttaa valitsemaan leikki jonkun itseään taitavamman leikkijän kanssa, jolloin leikkitaitoja voidaan kehittää, sekä harjoitella vastavuoroisuutta. Valokuvilla voidaan tukea leikin valinnan lisäksi myös leikin aloitusta ja etenemistä. Erään työntekijän näkemyksen mukaan jokainen lapsi

pääsee osalliseksi kuvien kautta. Toisaalta heräsi myös ajatuksia, että leikin kehittämiseen tarvitaan muutakin kuin vain valokuvia. Eräs haastateltava pohti valokuvien merkitystä leikin kehittämisen kannalta seuraavasti: ” *Sitten voisi jalostaa, että lähtisi valokuvien avulla kuvaamaan sitä leikkiä, että miten sitä voisi viedä eteenpäin*”.

Aikuinen voi haastateltavien mukaan hyödyntää valokuvia leikin kehittämisessä monella eri tavalla. Joissakin ryhmissä oli käytössä leikinvalintataulu ja joihinkin valintataulun käyttöönottoa suunniteltiin. Leikinvalintataulun hyödyksi katsottiin myös se, että sen avulla voidaan yhdessä katsoa lapsen kanssa mihin mikäkin leikki kuuluu ja auttaa näin hahmottamaan leikkiympäristöä.

Opinnäytetyön kohteena olevassa päiväkodissa on tällä hetkellä käytössä suhteellisen pienet tilat. Haastateltavat toivat ilmi, että valokuvien avulla saadaan leikkejä myös jaettua eri paikkoihin ja lapsia näin jakaantumaan eri leikkeihin. Aikuinen voi myös vaihdella tarjolla olevia leikkejä ja tämän myötä monipuolistaa leikkivalikoimaa.

Päiväkodin aikuiset toivat esille leikkien vuorottelun lisäksi myös muita tavoitteita kuvien vaihtelussa. Aikuinen voi leikkien valintaan osallistumalla ohjata erilaisten taitojen harjoittelua, kuten esimerkiksi hienomotoriikkaa tai roolileikkejä. Haastatteluissa nousi esille myös aikuisen rooli leikin edistämisessä. Lapsella saattaa olla vaikeuksia päästä leikissä eteenpäin, jolloin aikuinen voi kuvien avulla yhdessä lapsen kanssa miettiä, miten leikissä voisi edetä joka taas kehittää pitkäkestoista leikkiä. Haastatteluissa kysyttiin, miten aikuinen voi hyödyntää valokuvia leikin kehittämisessä, johon eräs haastateltava vastasi: ” *No tosi monipuolisesti, että siinä on varmaan vaan oma mielikuvitus rajana*”.

8.3 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt ja strukturointi

Haastateltavat toivat esille, että päiväkodin ryhmissä valokuvia oli hyödynnetty hyvinkin samankaltaisesti ryhmästä riippumatta. Valokuvia oli sijoitettu kaappien ja hyllyköiden oviin tai hyllyjen sisälle. Osassa ryhmistä oli ollut käytössä piirrettyjä kuvia, joita oli korvattu valokuvin. Eräs haastateltava kertoo: ”.. joo, on hyödynnetty ja niitä on samassa paikassa, missä nämä edelliset piirretyt

versiot, mutta nyt on valokuvilla korvattu sitten kaapeissa ja lokeroissa". Valokuvia on hyödynnetty leikinvalintakuvina, sekä myös etsittäessä valittua leikkiä kuvaava laatikko, josta lelut leikkiin löytyvät.

Haastateltavien kokemuksen mukaan valokuvilla on ympäristöä strukturoimalla voitu auttaa lasta löytämään erilaista tekemistä. Keskusteluissa nousi esille, että myös leikin kesto on pidentynyt. Pienten lasten kohdalla valokuvat auttoivat valintatilanteessa, kun näkyvillä oli vain osa mahdollisista leikkivälineistä. Lapsen on helpompi hahmottaa mitä kaikkea on tarjolla, joka auttaa kokonaiskuvassa sekä tukee lapsen osallisuuden toteutumista.

Leikkiympäristön kannalta kysymystä tarkennettiin edelleen leikkiympäristön rikastuttamiseen. Leikkiympäristön rikastuttamiseen saatiin erilaisia vastauksia. Toisten haastateltavien mielestä valokuvilla ei ollut merkitystä, mutta toiset kokivat niistä olleen hyötyä. Eräessä ryhmässä leikkiympäristöä oli lähdetty rikastuttamaan rakentamalla ympäristöä vielä enemmän leikkiä tukevaksi. Haastateltava kommentoi asiaa näin:

"Kyllä sitä on pystytty rikastuttamaan, meidän tilat ovat todella köyhät. Me olemme käyttäneet niitä leikinvalintakuvina ja leikistä kertovina kuvia. Me olemme miettineet myös, että ne tavarat olisivat myös sillä alueella, missä sitä leikkiä voi leikkiä". Haastateltavien mukaan kuvia voitaisiin käyttää myös leikin etenemisessä. Esimerkiksi lääkäroleikissä voitiin näyttää valokuvien millaista hoitoa tai toimenpiteitä potilas voisi tarvita tai millaisia tuotteita kauppaleikissä voisi kaupasta hakea.

Myös leikin sisällön kannalta haastateltavat kokivat valokuvilla olevan merkitystä. Valokuvien koettiin monipuolistavan leikkiä. Lapsen oli mahdollista nähdä erilaiset vaihtoehdot ja niiden avulla voidaan selkiyttää leikin alkua ja loppua. Ryhmien tiloissa olevat valokuvat auttoivat lapsia leikin päätyttyä palauttamaan leikkivälineet takaisin paikalleen. Erään kommentin mukaan: *"Meistä on tärkeää, että kuva motivoi sitä paikalleen laittamista. Että kun kerää, niin kyllä me sanotaankin, että katso mihin barbiet kuuluu ja sehän tekee heti sellaisen tunteen. Tämä on kunnia-asia, kun voi käydä katsomassa, että suunnilleen noille hyllyille kuuluu barbiet".*

Haastattelussa kysyttiin myös mahdollisia kehittämistarpeita tai ideoita valokuvien käytöstä ympäristön strukturoinnissa. Pienryhmässä valokuvien ja kuvien käyttöä kehitellään jatkuvasti. Eräessä ryhmässä oli pohdittu työntekijöiden kesken valokuvien käytön laajentamista myös päiväkodissa liikkumisen tueksi, jolloin kuvia voitaisiin ottaa esimerkiksi ryhmän käytössä olevasta vessasta tai nukkumatilasta. Leikkialueiden rajaamiseen sekä leikkialueiden ”merkkaamiseen” kuvia aiotaan mahdollisesti hyödyntää myös tulevaisuudessa. Yhtenä ajatuksena oli, että kahden eri ryhmän välillä voitaisiin sekoittaa kuvia leikkivälineistä, sekä tiloista.

8.4 Osallisuus

Haastattelussa kysyttiin työntekijöiden kokemuksia valokuvien vaikutuksesta lasten osallisuuteen leikin valintatilanteessa. Suurimmassa osassa vastauksia nousi esille, että valokuvilla on ollut työntekijöiden mukaan vaikutusta enimmäkseen positiivisessa mielessä. Leikinvalintataulu koettiin osallisuutta lisääväksi menetelmäksi leikin valintatilanteessa. Taulun avulla lapsi voi itse sormella näyttää, mitä haluaa leikkiä. Tämä koettiin varsinkin pienten lasten kanssa erittäin toimivaksi, silloin kun lapsella ei ole vielä puhetaitoa. Tärkeäksi koettiin leikinvalintataulun sijoittaminen sellaiselle korkeudelle, että lapsi ylettyy siihen. Haastateltavien mukaan lapsen mahdollisuus näyttää kuvaa tukee pienten lasten lisäksi sellaisia hieman vanhempia lapsia, joilla on puheen tuottamisessa pulmaa tai haasteita vuorovaikutuksessa. Eräs haastateltava pohti valokuvien vaikutusta lasten osallisuuteen leikin valintatilanteessa: *”Se on ihan oma valinta ja siinä pystyy itse olemaan osallinen, itsevaltaisesti. Teen näin ja haluan tehdä”*.

Vastauksissa kävi ilmi, että leikin valinta oli helpottunut ja tämän koettiin myös monipuolistavan leikkejä. Haastatteluissa haettiin vastausta myös siihen, miten aikuinen voi tukea lasta leikin valintatilanteessa. Vastauksista kävi ilmi, että aikuinen voi yhdessä katsoa kuvia lapsen kanssa ja kertoa vielä sanoin mitä kuvassa näkyy. Tämä auttoi lasta tarvittaessa palauttaman mieleen, mitä hän oli valinnut. Kuvasta näyttäminen ja sanoittaminen myös tukevat kielellistä kehitystä. Eräs haastateltava kommentoi näin: *”No samalla sanottaa, että mitä tässä kuvassa on, mitä se tarkoittaa ja samalla käy läpi ne asiat. Siten aikuis-*

nen voi auttaa ja sitten kysyä, että mitä haluaisit leikkiä, näytä tästä, valitaan yhdessä”

Aikuinen voi lisäksi yhdessä lapsen kanssa pohtia kuinka monta lasta mahtuu tiettyyn leikkiin, sekä auttaa lapsia sääntöjen ja sopimusten harjoittelemisessa. Esille nousi tässäkin kohtaa aikuisen rooli lasten kaverisuhteissa ja niiden tukemisessa. Haastatteluissa saamissani vastauksissa nousi esille, että aikuisen rooli korostuu erityisesti pienten lasten kanssa toimiessa. Pienen lapsen kanssa aikuinen voi kannustaa valitsemaan yhden leikin, auttaa laittamaan leikin pois sekä valitsemaan uuden.

Haastateltavat kertoivat lähes yksimielisesti joitain poikkeuksia lukuun ottamatta, että heidän mielestään lasten osallisuuden kokemus on lisääntynyt valokuvien myötä. Osa haastateltavista pohti osallisuuden kokemuksen havainnoinnin vaikeutta. Oppimista osallisuuden lisäämisessä on ilmeisesti edelleen, mutta käsitykseksi jäi, että se on lisääntynyt valokuvien myötä. Työntekijöiden kokemuksen mukaan ujompikin lapsi pääsi osallistumaan ja osalliseksi valintaa. Eräs haastateltava totesi vastauksessaan: *”Ehkä sellaista iloa, kun lapsi saa sen lelun ylähylyltä, minkä hän näyttää kuvasta, niin ehkä sen voi ottaa osallisuuden kokemuksena sitten”*.

Projektityönä otetut valokuvat tulostettiin toiveiden mukaan tarkoituksella pienikokoisiksi. Valokuvien pieni koko mahdollisti niiden käytön paremmin päiväkodin ryhmien kaappien ja lipastojen ovissa. Monessa haastattelussa tuli kuitenkin ilmi, että eri ryhmissä oli erilaisia tarpeita kuvien koosta ja asettelusta. Päiväkodin henkilökunnan hyödynnettäväksi toimitettiin tulostettujen valokuvien yhteydessä myös muistitikku, jolle valokuvat oli tallennettu digitaalisessa muodossa. Ryhmät voivat jatkossa muokata kuvia tarpeen mukaan ja tallentaa samaan paikkaan itse ottamiaan valokuvia.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi oli kokonaisuudessaan onnistunut ja se oli luonteva sekä mielenkiintoinen jatkumo jo tehdylle projektityölle. Opinnäytetyön suunnitelman valmistuttua oli hyvä jatkaa teorian kirjoittamiseen, joka valmistui hyvässä ajoin ennen haastatteluiden aloittamista. Teoriaa oli varsin hyvin saata-

villa varhaiskasvatukseen liittyvästä kirjallisuudesta. Aiempia tutkimuksia valokuvan käytöstä varhaiskasvatuksessa löytyi vähän. Kuvan käyttöä oli tutkittu jonkin verran, mutta valokuvan käyttöön liittyvää tutkimustietoa oli vähemmän löydettävissä.

Opinnäytetyön haastattelut toteutettiin elokuun alussa. Päiväkodilla oli alka-
massa lomien jälkeinen kiire syksyn suunnitteluista ja syyskauden käynnistyks-
estä johtuen. Päiväkodin johtajan avustuksella haastatteluiden aikataulut
saatiin ripeästi sovittua kahden viikon ajalle. Tarkoituksena oli tehdä koehaas-
tattelu, joka kuitenkin peruuntui aikataulu ongelmista johtuen aivan viime het-
kellä. Koehaastattelu olisi antanut arvokasta tietoa kysymysten rungosta ja
asettelusta. Heti ensimmäisessä haastattelussa kävi ilmi, että kysymysten
asettelussa oli toistoa. Haastattelut toteutettiin kuitenkin alkuperäisen suunni-
telman ja järjestyksen mukaan. Nauhurin käyttö auttoi aineiston tallentamises-
sa paljon. Haastattelutilanne säilyi keskustelunomaisena ja rentona, kun vas-
tauksia ei tarvinnut samaan aikaan kirjoittaa muistiin.

Aineiston litterointi tehtiin aina haastatteluiden jälkeen tuoreeltaan, tällöin ti-
lanne oli vielä hyvin haastattelijan muistissa. Aineiston analysointi teetti use-
amman lukukerran, jotta aineistosta saatiin nostettua esille tärkeimmät löy-
dökset. Tulosten analysointi ja tarkastelu osoitti, että tutkimuksessa saatiin
vastuksia ennalta asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

9.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että valokuvilla oli merkitystä päiväkodin ar-
jessa, koska kuva auttaa paremmin kuin sanallinen ohje. Opinnäytetyössä oli
tarkoituksena saada tietoa valokuvien merkityksestä leikin, strukturoinnin sekä
osallisuuden näkökulmasta. Työntekijöiden kertoman mukaan, valokuvilla oli
voitu auttaa lapsia hahmottamaan ja muistamaan paremmin, mitä kaikkea
ryhmien tiloissa oli tarjolla. Kuvallisen materiaalin käytön hyötyjä tutkinut Ha-
lenius (2012, 76) kuvaa tutkimuksessaan esille nousseita hyötyjä kuvallisen
materiaalin käytöstä. Keskeisinä nousivat esille kielellisten taitojen, kommuni-
kaation ja vuorovaikutuksen tukeminen. Erityisesti tutkimuksessa oli noussut
esille suomea toisena kielenään puhuvien lasten ja erityistä tukea tarvitsevien

hyöty kuvien käytöstä. Niiden avulla opetellaan kieltä ja käytetään kommunikation tukena, kun kielitaito ei ole jotain syystä riittävä.

Leikin näkökulmasta valokuvien avulla oli voitu monipuolistaa leikkejä, sekä auttaa leikkiä jatkumaan pitkäkestoisemmaksi. Toisaalta moni vastaaja pohti, että leikin kehittäminen ja rikastuttaminen tarvitsevat myös tuekseen jotain muuta kuin valokuvia, mutta ne ovat hyvä alku. Leikkiympäristöllä on suuri merkitys leikin kehittämisen näkökulmasta. Järvisen & Mikkolan (2015, 48) mukaan leikkiympäristöjen luomisessa on vielä toivomisen varaa. Samanlaisina vuodesta toiseen pysyvät kotileikkinurkkaukset tai automatot eivät ehkä lasten kokemusmaailmassa ole leikkiä ollenkaan. Kasvattajan vastuulla on hyvien edellytysten luominen leikkiin, sen järjestäminen ja leikin kannatteleminen. Opinnäytetyön kohteena olevassa päiväkodissa tilojen suhteen oli selviä haasteita, sillä tällä hetkellä päiväkotit sijaitsee väistötiloissa. Ryhmillä on käytössään rajalliset tilat, joissa tapahtuu ryhmän kaikki päivittäiset toiminnot, kuten toimintatuokiot, ruokailu, nukkuminen ja leikki. Valokuvia hyödyntämällä oli kuitenkin pystytty luomaan eri leikeille omia paikkoja, jonne lasten oli helppo mennä. Tämän myötä lapset jakaantuivat käytössä olevaan tilaan, eikä ruuhkaa syntynyt yhteen paikkaan.

Vastuksissa nousi esille lasten osallisuuden todentamisen haasteet. Vastaukset perustuivat työntekijän omaan näkemykseen ja kokemukseen hänen toimiessaan lasten kanssa. Kangas & Brotheus (2017, 201–202) mukaan osallisuuden pedagoginen tukeminen liittyy varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. Määritelmä kattaa kaiken aikuisen tiukasti toteuttamasta ohjatusta opetuksesta, aina lasten omaehtoiseen leikkiin. Jotta lapsen osallisuus toteutuu, on osallisuuden ilmentävä päivittäin lapsen arjessa, jolloin osallisuuden onkin oltava osa päiväkotiryhmän toimintakulttuuria.

Vastausten perusteella aikuisen rooli on varsin merkittävä lasten osallisuuden toteutumisessa. Leikin valintatilanteessa aikuinen voi olla tukena sanoittamassa kuvaa, jolla voidaan helpottaa lapsen valintaa. Haastatteluissa esille nousseiden kokemusten mukaan, valokuvien avulla leikin valintatilanne oli selkeämpi ja strukturoitu. Lapsen oli helpompaa hahmottaa olemassa olevat vaihtoehdot myös kuvista, eikä vain puhutusta kielestä. Useat haastateltavat toivat esille kokemuksiaan osallisuuden toteutumisesta, sekä miten se heidän nä-

kemyksen mukaan oli toteutunut. Ryhmässä toimiva aikuinen pystyy päivittäin havainnoimaan lapsiryhmää ja yksittäisen lapsen toimintaa. Haleniuksen (2012, 56) tutkimuksessa haastateltavat olivat kuvailleet kuvan merkitystä osallisuuteen hyvin samankaltaisesti. Heidän mukaansa lapsen mahdollisuus ilmaista omia haluja ja tarpeita auttaa lapsen kokemaan itsensä aktiivisena toimijana.

Kuten haastatteluissa tuli ilmi, osallisuuden kokemus voi olla juuri se ilo pienellä lapsella, kun hän on kuvasta aikuiselle näyttänyt mitä haluaa leikkiä ja juuri se lelu ilmaantuu hänen eteensä lähyllyn uumenista. Leikin valintataulu oli useassa ryhmässä jo käytössä ja sen käyttöä ollaan haastatteluiden mukaan laajentamassa myös muihin ryhmiin. Haleniuksen (2012, 62) haastateltavat kuvaavat myös, että leikinvalintataulun käyttö oli selkiyttänyt lapsen pysymistä leikissä, koska lapsi miettii ja valitsee, mitä haluaa leikkiä. Koivusalon & Kosaman (2012, 24) tekemässä tutkimuksessa nousi esille leikinvalintataulun käytön hyöty myös leikin kestossa. Leikinvalintataulun käyttö päiväkodissa on kannustanut myös pitkäkestoisempaan leikkiin. Ajatuksena oli, että lapsi valitsee leikin ja pysyy valitsemassaan leikissä.

Opinnäytetyössä haettiin aikuisia haastattelemaan vastauksia nimenomaan valokuvan merkityksestä päiväkodin arjessa. Monissa haastatteluissa käytetty termi vaihteli kuvan ja valokuvan välillä. Tutkimuksen tulokset puhuvat kuvan puolesta ja vastauksissa saatiin tietoa myös juuri valokuvan hyödystä suhteessa muuhun kuvaan. Vertaileva tutkimus olisi antanut tarkempaa tietoa kuvan ja valokuvan käytön eroavaisuuksista.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

TENK eli tutkimuseettinen neuvottelukunta on vuonna 2009 laatinut ihmistieteiden eettiset periaatteet, jotka on jaettu kolmen eri kokonaisuuteen. Nämä kokonaisuudet ovat vahingoittamisen välttäminen, tutkittavan itsemääräämisen kunnioittaminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. (Hyvärinen ym. 2017, 415).

Opinnäytetyön suunnitelma lähetettiin päiväkodille sähköpostilla. Ennen haastatteluiden toteuttamista haastattelukysymykset, sekä kuvaus haastatteluiden suoritustavasta ja aikataulusta lähetettiin sähköpostilla päiväkodin johtajalle.

Haastatteluun halukkaat saivat laittaa nimensä aikataululistaan, joka kiersi eri ryhmissä. Lomake haastattelun kysymyksistä kiersi päiväkodilla, johon jokainen haastateltavaksi ilmoittautuva laittoi oman nimensä. Tämä tapa varmisti haastatteluihin osallistumisen vapaaehtoiseksi. Itsemääräämisoikeuteen sisältyvä vapaaehtoisuuden periaatteen mukaan haastateltava voi itse päättää osallistuuko hän tutkimukseen, mutta myös sen haluaako hän vastata kaikkiin kysymyksiin (Hyvärinen ym. 2017, 415).

Opinnäytetyön haastatteluita varten haastateltavilta pyydettiin lisäksi kirjallinen suostumus haastatteluun. Haastattelutilanteessa ketään ei painostettu vastauksissaan. Jos haastateltava ei keksinyt johonkin kysymykseen vastausta, siirryttiin seuraavaan kohtaan. Ennen haastattelun alkua jokaiselle haastateltavalle muistutettiin, että kenenkään nimiä tai mitään tunnistettavuutta edistävää ei käytetä kirjallisessa tuotoksessa. Hyvärinen ym. (2018, 418) kirjoittavat anonyymien eli tunnistettomasta haastattelusta. Anonyymissa haastattelussa haastateltavan tunnusomaiset piirteet ilmenevät samanlaisina useammalla henkilöllä ja henkilöitä ei voida tunnistaa kohtuullisesti toteutettavilla toimenpiteillä. Haastattelumateriaali, nauhoitukset ja kirjalliset tuotokset tuhoetaan työn valmistumien jälkeen asianmukaisesti.

Tutkimuksessa säilytettiin haastateltavien anonymiteetti. Aineiston kannalta ei ole oleellista tuoda ikä- tai ryhmäkohtaisia tietoja tarkemmin esille, näin voitiin myös turvata haastatteluihin osallistujien anonymiteetti. Opinnäytetyön raportissa esitetyt haastateltavien kommentit muutettiin alkuperäisestä litteroidusta materiaalista puhekielestä kirjakielelle anonymiteetin säilyttämiseksi. Tällä pyrittiin varmistamaan, etteivät haastateltavat ole tunnistettavissa myöskään päiväkodin henkilökunnan kesken.

9.3 Jatkotutkimusaiheet

Kuvat ja valokuvat ovat varhaiskasvatuksessa olleet käytössä jo pitkään. Kuvien saaminen ja muokkaaminen omaan käyttöön sopivaksi on helpompaa tänä päivänä kuin ennen. Nykyisin käytössä on useita ohjelmia ja sivustoja joista voi tulostaa kuvia tai piirtää itse. Vallitseva digiaika antaa paljon välineitä kuvien käyttöön. Monissa päiväkodeissa on käytössä myös tabletteja, joilla voidaan itse kuvata omaa tekemistä ja käyttää kuvattua materiaalia oppimi-

seen. Kameralla voidaan napata kuva mistä vaan, siirtää tietokoneelle ja tulostaa käyttöön.

Osallisuus ja sen toteutuminen, sekä toteuttaminen varhaiskasvatuksessa on paljon puhuttava aihe. Tässä opinnäytetyössä haastateltiin päiväkodin varhaiskasvatushenkilökuntaa. Jatkotutkimusaihe voisi olla lasten näkökulman mukaan ottaminen. Miten lapset itse ovat kokeneet valokuvat arjessa? Lapsia kuulemalla voisi nousta esille hyviä kehittämisideoita, joilla valokuvia voitaisiin muokata vielä paremmin vastamaan päiväkodin lasten ja aikuisten tarpeita.

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin valokuvien käyttöä yhden päiväkodin kaikissa ryhmissä. Vaikka tiettyjä eroja valokuvien käytöstä etenkin leikin valinta-
taulujen osalta löydettiin, voisivat ikä- ja ryhmäkohtaisten erojen selvittäminen valokuvien käytöstä ja niiden käytön vaikutuksista olla yksi jatkotutkimuksen aihe. Myös päiväkotien välisiä eroja valokuvien käytöstä voitaisiin tutkia, jopa valtakunnallisesti.

LÄHTEET

Aulanko, E. 2014. Kuvat osaksi arkea: Kuvien käytön kehittäminen päiväkodin lapsiryhmässä. Laurea- ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. Saatavissa:

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70260/Alanko_Elisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 16.7.2018].

Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M., Raittila, R. 2017 Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. E-kirja.

Saatavissa: <https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.xamk.fi/reader/9789517686532> [viitattu 1.5.2018].

Fesseha, E. Pyle, A. 2016. Conceptualising play-based learning from kindergarten teachers' perspectives. 2016. International Journal of Early Years Education Volume 24, 2016 - Issue 3.

Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J., Leinonen, J (toim.) 2014 Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Suomen varhaiskasvatus ry. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Halenius, O. 2012. Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodissa. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Pro gradu- tutkielma. Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/35511/kuvallis.pdf?sequence=1> [viitattu 16.7.2018].

Helenius, A. Korhonen, R. 2017. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. Turja, L. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4, uudistettu painos. Jyväskylä: PS- kustannus

Helenius, A., Lummelahti, L. 2014. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2016. Tutki ja kirjoita. 21. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvoori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Helsinki: Vastapaino.

Järvinen, K., Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyden varhaiskasvatuksessa. Pedatieto Oy.

Kangas, J. Brotheus, A. 2017. Osallisuus ja leikki varhaiskasvatuksessa- ”Leikkittäisiin ja kaikki olis onnellisia”. Toom, A. Rautiainen, M & Tähtinen, J. (toim.) 2017. Teoksessa Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa. Suomen kasvatustieteellinen seura Ry. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kerola, K.(toim.)2001. Struktuuria opetukseen. Selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä. Porvoo: PS-kustannus.

Kettukangas, T. Heikka, J. Pitkäniemi, H. 2017. Lasten osallisuus perustoinnoissa- varhaiskasvattajien arviointeja. Teoksessa Toom, A. Rautiainen, M & Tähtinen, J (toim.). 2017. Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa. Suomen kasvatustieteellinen seura Ry. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R (toim). 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivula, M., Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, M., Siipainen, A., Erola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. E-kirja. Saatavissa: <https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.xamk.fi/reader/9789517686532> viitattu [1.5.2018].

Koivusalo, K., Kosama, M. 2012. Kuvien tuettu arki päiväkodissa. Vinkkivihkon kuvien käyttöön 3-5-vuotiaiden kanssa. Metropolian ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42792/kuvintuettuarki.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 17.9.2018].

Krongvist, E-L., Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro.

Lehtisare, S. s.a. Toimiva arki visuaalisin keinoin. Opas visuaalisuuteen lasten ohjauksessa. Saatavissa: https://www.tampere.fi/liitteet/t/6C7luInOe/Toimiva_arki_visuaalisin_keinoin.pdf [viitattu 28.4.2018].

Lynch, M. 2015. More Play, Please. 2015. American Journal of Play - Spring 2015.

Lyytinen, P., Lautamo, T. 2014. Leikki. Teoksessa Siiskonen, T., Ahonen, T., Ketonen, R. 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Kasvatus ja opetuslautakunta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://peda.net/mikkeli/varhaiskasvatus/vasuty%C3%B6/1vpjpv3/Impv2:file/duownlo->

<ad/b7fbef37c86349d820f18d6c1d5876d7058197e5/Liite%20Mikkelin%20paikallinen%20varhaiskasvatussuunnitelma%202017.pdf> [viitattu 28.4.2018].

Papunet 2018 Kuvapankki. Saatavissa:
<http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki> [viitattu 16.7.2018].

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S., Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. 1.- 2.painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ruusuvuori, J., Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvuori, J (toim.). 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.

Saari, K., Pulkkinen, M. 2009 Tule, tule hyvä kakku- kuvitettuja toimintaohjeita lapsen arkeen. Helsinki: Autismi- ja Aspergerliitto ry.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turja, L., Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Erola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. E-kirja. Saatavissa: <https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.xamk.fi/reader/9789517686532> [viitattu 1.5.2018].

Turja, L. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E., Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Trygg, B.(Rautakoski, P suom) 2010. Graafinen kommunikointi. Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa. Kehitysvammaliitto ry.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa:
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf [viitattu 28.4.2018].

Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580. Saatavissa:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036> viitattu[1.5.2018].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Nukkekot. Palao, S. CATEDU. Saatavissa:

<http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/hak/nukkekot> [viitattu. 13.10.2018].

Kuva 2. Nalle. Palao. S. CATEDU. Saatavissa:

<http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/hak/nalle> [viitattu 13.10.2018].

Kuva 3. Autoja ja lentokoneita. Laine, L. 6.3 2018.

Kuva 4. Hernepusseja. Laine, L. 6.3 2018.

Kuva 5. Astioita. Laine, L. 6.3 2018.

Kuva 6. Pikkulegoja. Laine, L. 6.3 2018.

Kuva 7. Valokuvat lipaston ovissa. Laine, L. 18.4 2018.

Kuva 8. Valokuva kaapin ovesta. Laine, L. 18.4 2018.

Kuva 9. Opinnäytetyön prosessi. Laine, L. 18.4 2018.

Opiskelen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Haen organisaatioltanne tutkimuslupaa opintoihini kuuluvan opinnäytetyön tekemiseksi.

Opinnäytetyöni aiheena on tutkia päiväkodin aikuisten kokemuksia valokuvien merkityksestä lasten osallisuuteen leikinvalintatilanteessa sekä ympäristön strukturoinnissa. Tutkimuksessa tarkastellaan aihetta myös leikin kehittämisen näkökulmasta. Keväällä 2018 toteutin projektityönä ryhmien leikkivälineiden valokuvauksen heidän omien toiveidensa mukaan. Valokuvat tulostettiin, lamiinoitiin ja leikattiin ja ryhmät saivat ne käyttöönsä maaliskuussa.

Materiaali on tarkoitus kerätä haastattelemalla ryhmien aikuisia, 1/ryhmä. Haastattelut on suunniteltu tehtäväksi elokuun alussa henkilöstön palattua kesälomilta takaisin töihin. Pyydän tällä lupalomakkeella lupaa

- a) haastatella päiväkodin ryhmien työntekijöitä
- b) hyödyntää haastatteluaineistoja opinnäytetyöni raportoinnissa ja tulosten esittämisessä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan valtakunnallisessa Theseus-tietokannassa, jossa raportti on vapaasti saatavilla. Sitoudun noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin.

Kerättävä aineisto on luottamuksellista. Henkilöitä ei mainita loppuraportissa omilla nimillään, ja mahdolliset suorat lainaukset tehdään tavalla, josta tutkittavaa ei voida välittömästi tunnistaa. Haastattelut ovat ainoastaan omassa käytössäni.

Pyydän vielä erikseen haastatteluluvan jokaiselta haastateltavalta kirjallisena. Annan mielelläni opinnäytetyöstäni lisätietoja.

Liisa Laine

Tutkimusluvan myöntäminen

Annan Liisa Laineelle luvan kerätä ja käyttää tutkimusmateriaalia kohdissa a ja b mainituilla tavoilla.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Mikkeli
 Varhaiskasvatusjohtaja
 Muut päätökset

Ote viranhaltijapäätöksestä
 26.07.2018

1 (4)
 § 7

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

MliDno-2018-12
Tutkimuslupa/Liisa Laine

Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) –tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskeleva Liisa Laine anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön aiheena on Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia valokuvien merkityksestä leikin kehittämisessä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia aikuisten kokemuksia valokuvien merkityksestä lasten osallisuuden leikinvalintatilanteessa sekä ympäristön strukturoinnissa. Tutkimuksessa tarkastellaan aihetta myös leikin kehittämisen näkökulmasta. Yhteistyössä toimii [REDACTED] päiväkot.

Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla [REDACTED] päiväkodin ryhmien työntekijöitä. Jokaiselta haastatteluun osallistuvalla työntekijältä pyydetään kirjallinen haastattelulupa. Haastattelut tehdään elokuussa ja kerättävä aineisto on luottamuksellista. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä ei mainita loppuraportissa omilla nimillään ja mahdolliset suorat lainaukset tehdään tavalla, josta tutkittavaa ei voida välittömästi tunnistaa.

Päätöksen peruste

Mikkelin kaupungin sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimintasääntö 4.2.1.2.

Päätös

Myönnetään Liisa Laineelle tutkimusluvan suorittaa sosionomi, amk opintoihin liittyvän opinnäytetyön, edellyttäen, että hän noudattaa ehdotonta salassapitovelvollisuutta kerättävässä aineistossa mahdollisesti esiin tulevien yksilöä tai perhettä koskevien seikkojen suhteen. Lisäksi edellytetään, että yksi kappale tutkielmasta luovutetaan varhaiskasvatusjohtajan käyttöön.

Tiedoksi

Liisa Laine, [REDACTED] päiväkodinjohtaja, kasvatus- ja opetusjohtaja

Allekirjoitus

Päivi Kuva, varhaiskasvatuksen toiminnanohjausjärjestelmän asiantuntija, varhaiskasvatusjohtajan poissa ollessa

Viranhaltijapäätöksen nähtävänäolo

Päätös pidetään nähtävillä yleisessä tietoverkossa (www.mikkeli.fi) tai kaupungin virastotalon kirjaamossa (Maaherrankatu 9-11) 27.7.2018 alkaen.

Mikkeli
Varhaiskasvatusjohtaja
Muut päätökset

Ote viranhaltijapäätöksestä
26.07.2018

2 (4)
§ 7

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Sähköisesti hyväksytyn otteen oikeaksi todistaa:

Mikkelissä
26.07.2018

Satu Komppa
toimistos sihteeri

Tiedoksianto asianosaiselle
Lähetetty tiedoksi sähköpostilla 26.7.2018.

Opiskelen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK)-tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Opinnäytetyöni aiheena on tutkia päiväkodin aikuisten kokemuksia valokuvien merkityksestä lasten osallisuuteen leikinvalintatilanteessa sekä ympäristön strukturoinnissa. Tutkimuksessa tarkastellaan aihetta myös leikin kehittämisen näkökulmasta.

Pyydän tällä lupalomakkeella lupaa

- a) haastatella teitä valokuvien käytöstä ryhmässänne
- b) hyödyntää haastattelu aineistoa opinnäytetyöni raportoinnissa ja tulosten esittämisessä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan valtakunnallisessa Theseus-tietokannassa, jossa raportti on vapaasti saatavilla.

Sitoudun noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista.

En mainitse nimeänne loppuraportissa, ja mahdolliset suorat lainaukset teen tavalla, josta henkilöllisyyttänne ei voida välittömästi tunnistaa. Haastatteluaineisto on ainoastaan omassa käytössäni.

Liisa Laine,
Sosionomiopiskelija
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Haastatteluluvan myöntäminen

Minä _____
annan suostumukseni haastatteluun sekä aineiston hyödyntämiseen opinnäytetyön raportoinnissa.

Paikka ja aika

Päiväkodin työntekijöille

1. Mikä on ryhmänne lasten ikäjakauma sekä lapsimäärä?
2. Onko ryhmässänne ollut aiemmin käytössä kuvia, jos on niin millaisia ja missä käytössä?

Ympäristön strukturointi

3. Onko leikkivälineistä otettuja valokuvia hyödynnetty ryhmänne tiloissa ja jos on niin miten?
4. Millainen merkitys valokuvilla on ollut mielestäsi ympäristön strukturoinnin kannalta?
5. Onko valokuvilla ollut merkitystä leikkiympäristön kannalta, jos on niin miten?
6. Onko ryhmässänne noussut esille kehittämistarpeita ja ideoita valokuvien käytöstä ympäristön strukturoinnin kannalta?

Leikin kehittäminen

7. Onko leikkivälineistä otetuilla valokuvilla voitu auttaa lapsia hahmottamaan ja muistamaan paremmin millaisia leikkivälineitä on tarjolla?
8. Millainen on sinun kokemuksesi mukaan valokuvien merkitys leikin kehittämisen kannalta?
9. Miten aikuinen voi mielestäsi hyödyntää valokuvia leikin kehittämisessä?

Lasten osallisuus leikin valintatilanteessa

10. Koetko että leikkivälineistä otetuilla valokuvilla on ollut vaikutusta lasten osallisuuteen leikin valintatilanteessa, jos kyllä niin miten?
11. Miten aikuinen voi valokuvien avulla mielestäsi tukea lasta leikin valintatilanteessa?
12. Onko lasten osallisuuden kokemus leikin valintatilanteessa mielestäsi lisääntynyt valokuvien myötä?
13. Onko muita huomioita tai sanottavaa leikkivälineistä otetuista valokuvista? Valokuvien koko, leikkivälineiden asettelu tms?